

z bojo svojega cvetja, z obliko in s sijajem svojega perja. No najvažnejše je pa to, da francoske rože dolgo cveto. V starodavnem času so preslavljali rože paestumske, ker so dvakrat na lelo cvele, dočim so dandanes neke francoske rože celo poletje v cvetju, a v južnej Francoskej tudi celo leto. Pesniki, ki so preslavljali rože, tožili so edino radi tega, da prekmalu ocveto. No dandanes je drugače.

V Francoskej je bila in tudi ostane roža vedno najljubša cvetlica. Tu je uže v šestem veku sv. Medard, katerega zlasti naši gospodarji radi dežja dobro poznajo, uredil praznik rož, na katerem je poglavarstvo v vasi Sallency vsakega leta najlepšo in najčednostnejšo dekličo olepotičililo z rožnim vencem. Kedar je pri razkošnih gostbah troubadoure dobil od gospe rožo, takrat je bil najsrečnejši, ker je vedel, da mu se je s tem največja hvala izkazala.

Navzlic tolikej slavi, kdo bi mislil, da bi roža, ta slika in prilika ljubezni in veselja, mogla pa kedaj postati znak mržnje in neprijateljstva! In vendar se je tako zgodilo in sicer za gradjanske vojske, ko je brat brata klal. Bila je to bela in rudeča roža v Angleškej, dve neprijateljski stranki, vsaka nalepotičena s svojo rožo. Dve sorodni kneževski hiši, York in Lancaster, poganjali sta se za kraljevski prestolj. Prva si je izbrala za znak belo, a druga rudečo rožo. V krvavej vojski, ki je trajala do 30 let, pale so najodličnejše glave, in ni bilo miru, dokler ni 1486. l. ženitbena zveza spojila rudeč z belo rožo, dokler roža ni postala simbol ljubezni in sreče. Pred par leti je poginila v Londonu roža, za katero pričajo, da je ena teh strank svoje neprijateljske znake ž nje trgala.

174.

Postanek rože. Rožna voda in rožno olje v Bolgarskej.

Zibel rožam je zmernem pasu severne polovice naše zemlje. V tem pasu se je vzdignila ljudska kultura do najvišje stopnje, in tu se je rodila tudi roža. Rože rasto divje po vsej Evropi, razen v hladnih in pustih krajih na severu, potem v Aziji okoli Kavkaza, v Malej Aziji, Perziji in Kitaju, in po vsej severnej Ameriki.

Svoje kraljevsko dostojanstvo in vso lepoto svojo, je prejela roža s človeških rok. Divja roža ima samo pet peres, kakor njene rojakinje jagoda, malina, hruška in jablana. Kedar je divja roža v polnem cvetju, prikazuje se nam vendar dokaj dražestna, toda samo malo časa, ker se kmalu ospe. Človek je začel presajati divjo rožo, kedaj, tega ne moremo pogoditi. Čim večkrat je bila presajena na dobro zemljo, tem bolje se je popolnovala. Dogodilo se je z rožo prav tisto, kar se je dogodilo z vsemi kulturnimi bilinami.

Divje rože se v prirodi dosta potov same mej seboj oplojajo in križajo, in tako dve razni vrsti napravite novo tretjo, v katerej so svojstva ene druge vrste. Kar priroda stvarja, tisto zna vrtnar umetno napravljati. In tega sredstva se vrtnar tudi rad poprijema ter prenaša prah z ene rože na drugo. On ve, da hoče na ta način dobiti novo rožo, na katerej se hočejo združiti na nenavaden način svojstva ene in druge vrste, in da se taki bastardi navadno odlikujejo s tem gostejšim in lepšim cvetjem, da dalje cveto, in dosta potov dobe še tudi novih lepih svojstev. Najlepše naše rože po vrtovih so taki bastardi. Stvorili so jih umni vrtnarji. In kedar se je posrečilo vrtnarju napraviti novo lepo vrsto, potem jo lahko razplodi s cepljenjem. Na ta način se more nova plemenita vrsta v nekaj letih po vrtovih vsega sveta razširiti.

Roža ni samo krasna na pogled, ona ima tudi jako prijeten duh. Starodavni narodi so uže umeli izvleči iz rožnega cveta dušečo tvar ter napraviti ali rožno vodo, ali rožno olje. Rože oberó in pomečejo v kotel in zalijó z vodo. Kotel se sedaj s pokrovom zapre in pod njim ogenj naredi. Ako ste videli kako se žganje kuha, morete razumeti, kako se rožna voda in rožno olje napravljata. Znano je, da vse rože ne diše jednako, ker ene imajo v sebi več, druge manj rožnega olja. Ako vzamemo rože, katere imajo v sebi mnogo olja, naredi se na površju rožne vode, rožno olje. Od rož slabjšega duha se dobiva voda, na katerej se zelo težko nabira olje, in zato se taka voda z oljem vkup, ker je ima, prodaja kot rožna voda. Pa tudi voda od boljših rož, kedar ž nje posnemajo olje, ima še vedno ugoden duh, in je zato v trgovini one iste vrednosti, kakor voda slabših rož, s katere olja niso posneli.

Rožna voda in rožno olje sta bila uže v starem veku poznata. Homer omenja rožnega olja, in starodavni Rimci so bili zelo razkošni z rožno vodo in z rožnim oljem. Grki in Rimci so dobivali rožno olje z vzhoda, ker je sami niso znali prirejati. Najglavnejše zemlje, katere so od nekdanj rožno olje proizvajale, bile so Perzija, Indija in Egipt. Kedar so Turki prenesli v Evropo kulturo vzhodnjega cvetja, začeli so delati tudi rožno olje, in ž njihovih rok je prevzel to delo bolgarski narod okoli Balkana. Rožno olje, ki se prireja na vzhodu, ne prihaja v Evropo, potroši se kar na mestu. Vse rožno olje, ki je moderna Evropa, zlasti Francoska in Angleška v svojej parfimeriji potroši, prihaja edino z Bolgarske. Južno pod Balkanom okoli Kazanlika se širijo prekrasne doline in brežički, katere je marljiva roka bolgarska premenila v najdražestnejše rožne vrtove. Potniki ne morejo dosta živo popisati krasote teh rožnih perivojev.

(Dalje prihodnjič.)